

ጻፍኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሻምሺ ዩኑስ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ኑሪያ ማሚ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር። መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ጉዳዩ የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሽሪዓ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 16/99 የካቲት 27 ቀን 2000 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት መጋቢት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ስለጠየቁ ነው።

ክርክሩ የተጀመረው በድሬዳዎ ናኢባ ፍርድ ቤት ነው። በድሬዳዎ ናኢባ ፍርድ ቤት ተጠሪ በከሳሽነት ቀርባ ሚች አባቱ በድሬዳዎ ከተማ ቀበሌ 08 በአምስት መቶ ካሬ ሜትር ባለው ቦታ ላይ አመልካች ቦታውን እንድትለቅ ስትጠየቅ ለመልቀቅ ተስማምታ ትንሽ ቤት ሠርታ ትኖር ነበር፤ ቦታውን የያዘችው የዛሬ ሰባት ዓመት ሲሆን ወላጅ አባቱ ከሞተ በኋላ በቦታው ላይ ግንባታ ለማካሄድ ቦታውን እንድትለቅልኝ ስጠይቃት እንቢ ስላለችኝ ቦታውን እንድትለቅ እንዲወሰንልኝ በማለት ክስ ያቀረበች ሲሆን፤ የአሁን አመልካች በተጠሪነት ቀርባ፤ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም በአዋጅ ቁጥር 25/1988 መሠረት የመደበኛ ፍርድ ቤት ሥልጣን ነው በማለት የመጀመሪያ ደረጃ የይግባኝ መቃወሚያ አቅርቦዋል። አመልካች በፍሬ ጉዳይ እረገድ ቦታው በአዋጅ ቁጥር 47/1967 የተወረሰ ነው የሚሉና ሌሎች ክርክሮችን አቅርበዋል።

የናኢባ ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረበችውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ በማለፍ የፍሬ ጉዳይ ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኋላ አመልካች ይዞታውን ለተጠሪ እንድትለቅ በማለት ወስኗል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለድሬዳዎ ፌዴራል ከፍተኛ ሽሪዓ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበው ከተከራከሩ በኋላ የከፍተኛ ሽሪዓ ፍ/ቤቱ የሥረ ነገር ሥልጣንን በተመለከተ የቀረበውን የይግባኝ ቅሬታ በማለፍ በፍሬ ጉዳይ በኩል አጣርቶ እንዲወስን ጉዳዩን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 343 መሠረት መልሶ ልኮለታል። ሆኖም በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ተጠሪ ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት አቅርባ ጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤቱ የናኢባ ፍርድ ቤት ከፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የማያንስ ስልጣን አለው ካለ በኋላ በፍሬ ጉዳይ ረገድ፤ የድሬዳዎ ፌዴራል ከፍተኛ ሽሪዓ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ በመሻር የናኢባ ወረዳ ፍርድ ቤትን ውሳኔ በማጽደቅ ውሳኔ ሰጥቷል።

አመልካች ይህ የጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት፤ ተጠሪ ያቀረባቸው ክስ የወላጅ አባቱን ይዞታ ታስረክበኝ የሚል ሲሆን እኔ ደግሞ 1982 ዓ.ም. ጀምሮ በቦታው ላይ ቤት ስርቼ እየኖርኩ ያለሁ መሆኔን ገልጬ የናኢባ ፍርድ ቤት ይዞታን አስመልክቶ የሚነሳ ክርክርን የማየት ሥልጣን የለውም በማለት ያቀረብኩትን መቃወሚያ አላግባብ አልፎና በይዞታ ጉዳይ አከራክሮ ወስኗል፤ ስለዚህ ያለበቁ ማስረጃ አከራክሮ ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ፤ የጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤትም የተፈፀመውን የሕግ ስህተት ያላረመ በመሆኑ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት የሰበር አቤቱታ አቅርቦዋል።

ተጠሪ በበኩሏ ክርክሩ በሽሪዓ ፍርድ ቤት የተደረገው በአመልካች ፈቃደኝነት ነው፤ ስለዚህ የሽሪዓ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለም የሚል ክርክር አቅርቦዋል። አመልካች በጽሁፍ የመልስ መልስ በማቅረብ የሰበር አቤቱታዎን የሚያጠናክር ክርክር አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥ ከላይ በአጭሩ የተገለፀው ሲሆን፤ እኛም መዝገቡን መርምረናል። መዝገቡን እንደመረመርነው የሽሪዓ ፍርድ ቤት በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተፈጠረውን የይዘታ መብት ጥያቄ አይቶ የመወሰን የሥረ ነገር ስልጣን አለው? ወይስ የለውም? የሚለው ጭብጥ መታየት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ከድሬደዋ ናኢባ ፍርድ ቤት፣ ከከፍተኛ ሽሪዓ ፍርድ ቤትና ከጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት የውሣኔ ግልጭ ለመረዳት እንደቻልነው ጉዳዩ ይዘታ ክርክር ነው። ተጠሪ ቤቱ የሚች ወላጅ አባቷ መሆኑንና አመልካች ቤት የሰራቸው በአባቷ ፈቃድ ልቀቁ ስትባል ለመልቀቅ ተስማምታ መሆኑን በመግለጽ የምትከራከር ሲሆን፤ አመልካች በበኩሏ ከ1982 ዓ.ም. ጀምሮ ይዘታው የእሷ መሆኑን በመግለጽ የይዘታ ክርክርን የናኢባ ፍርድ ቤት ማየት የለበትም የሚል የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አቅርቧል።

የፌዴራል ሽሪዓ ፍርድ ቤት የወል የዳኝነት ስልጣን በምን ጉዳዮች ላይ እንደሆነ በአዋጅ ቁጥር 188/1992 በአንቀጽ 4 ተደንግጓል። በዚህ የሕግ ድንጋጌ መሠረት በፌዴራል በማናቸውም ደረጃ የሚገኙ የሽሪዓ ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን አይተው የመወሰን የዳኝነት ሥልጣን የሚኖራቸው፡-

- በማንናቸውም የጋብቻና የፍች፣ የቀለብ አወሳሰን፣ አካለ መጠን ያልደረሱ ሕፃናት ሞግዚትነት እና የቤተሰብ ተዛምዶ ላይ የሚነሱ ጉዳዮችን አስመልክቶ ጥያቄ ያስከተለው ጋብቻ በእስልምና ሀይማኖት ሥርዓት መሠረት የተፈፀመ የሆነ እንደሆነ ወይም ባለጉዳዮቹ በእስልምና ሀይማኖት ሥርዓት ለመዳኘት አቅደው እንደሆነ፤
- የእውቅና ስጦታ /ሂባ/፣ ውርስ ወይም ኑዛዜ ጉዳዮችን በተመለከተ አውራሹ ወይም ስጦታ አድራጊ ወይም ተናዛዥ ሙስሊም የሆነ እንደሆነ ወይም ሚች በሞተበት ሰዓት ሙስሊም ሆኖ የሞተ እንደሆነ፤
- ከላይ በተገለጹት ጉዳዮች ላይ የሚቀርቡ ክሶችን ኪሣራ የሚመለከት ሲሆን እንደሆነ ከአዋጅ ቁጥር 188/1992 አንቀጽ 4 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ለመረዳት እንችላለን።

ከዚህ ውጪ በሆኑ ጉዳዮች ላይ የናኢባ ፍርድ ቤት፣ የከፍተኛው ሽሪዓ ፍርድ ቤትም ሆነ የጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት ክርክር የመስማትና ውሣኔ የመስጠት ሥልጣን የላቸውም። የያዘነው ጉዳይ የይዘታ ክርክር ጉዳይ ነው። አመልካችና ተጠሪ የአንድ ሰው ወራሾች በመሆናቸው ምክንያት የቀረበ የውርስ ንብረት ክፍያ ጥያቄ አይደለም። ስለሆነም ቦታው የማን ይዘታ ነው የሚለውን ጉዳይ አከራክረው የመወሰን የዳኝነት ሥልጣን ያላቸው በአዋጅ ቁጥር 25/1988 መሠረት መደበኛ ፍርድ ቤቶች ናቸው። ከዚህ አንፃር ስያየው የፌዴራል ጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት የድሬደዋ ናኢባ ፍርድ ቤት ቦታውን አስመልክቶ ከፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ያላነሰ ሥልጣን አለው በማለት መወሰኑ የፌዴራል ሽሪዓ ፍርድ ቤቶችን አቋም ለማጠናከር የወጣው አዋጅ ቁጥር 188/92 አንቀጽ 4 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ የተመለከቱትን መሠረታዊ ድንጋጌዎች ባለማገናዘብ የተሰጠ ሆኖ ስላገኘነው መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ሽሪዓ ፍርድ ቤት፣ የፌዴራል ከፍተኛ ሽሪዓ ፍርድ ቤት እና የድሬደዋ ናኢባ ፍርድ ቤት የይዘታ ጉዳይ አከራክረው የመወሰን የዳኝነት ስልጣን የሌላቸው በመሆኑ ውሣኔያቸው ሙሉ በሙሉ ተሸሯል።
2. ይህ ውሣኔ ተጠሪ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ክስ አቅርባ ከመጠየቅ የሚገደባት አይደለም ብለናል።
3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ።
ይህ ፍርድ ቤት የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት ሚያዝያ 30 ቀን 2001 ዓ.ም. በሙሉ ድምጽ ተሰጠ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።